

FRANCZIAORSZÁGI PROTESTANS EGYHÁZI VISZONYOK.

Páris, 1882. november.

Szerkesztő úr!

A francia szabadelvű protestansok a napokban tartották nagy gyűlésüket Nimesben october 24—28 napjain. A nagyon népes gyűlésben ott voltak nemcsak mindenik szabadelvű consistoriumnak a küldöttei, sőt oly szabadelvű ekklézsiákból is jelentek meg követek, melyek orthodoxus consistoriumok között elszigetelten vannak. Azok az ingerült viták, melyeket némely szabadelvűek az egyházi lapokban ennek a gyűlésnek oportunitása és célja iránt előidéztek, egyelőre kétségessé tették, hogy vajjon a küldöttek készséggel jelennek-e meg, s ha meg is jelennek, lesz-e közöttük egyetértés. A dolog kiemetele minden aggodalmat elenyésztetett. Azt hiszem, helyén van, kissé részletesen ismertetnem a vitát, melyről szólék.

A szabadelvűek közül többen nem örömet látták a szabadelvűség képviselőinek e nagy össze gyűlését, s mindenekfelett nem helyeselték, hogy a szabadelvűek — miként ők mondák — szervezkedjenek. De a szabadelvűek nagy többsége a szervezkedés alatt csak azt értette, hogy közöttük bensőbb összetartás, valódibb solidaritás idéztessék elé a bizonytalan közel jövő eshetőségeit illető eszmék kölcsönös kicserélése által. Azok, kik nem helyeselték azt, a mit ők szervezkedésnek neveztek, e szó alatt hihetőleg egyebet értettek; mert azt állították, hogy a szabadelvűek utánozni akarják az orthodoxokat, a kik határozottan szervezték hivatalos zsinatjukat, s ezáltal előidéztek a szakadást. Ha a szabadelvűek, mondák ők, egyházaik küldötteinek rendes gyűléseit megalapítják, ők maguk emelnek az által maguk körül zárfalakat s ez által a két irány egyházi különválása bizonyosan teljesen végre lesz hajtva. Szerintük: mentükre kell hagyni a dolgokat s csak a status quo fentartására kell szoritkozni. A szabadelvűeknek több év óta ügyeik intézésére van egy értelmes, komoly és tevékeny tagokból összeállított bizottmánya. Ez a szabadelvű delegatio név alatt fenálló bizottmány mindig teljesítette hivatását mindenkinek megelégedésére, mindig meg tudta védelmezni a szabadelvűség érdekeit. Nincs tehát semmi szükség egyebet teremteni, s ennél többet vagy jobbat tenni; bármit ten-

nénk is, veszedelmes lenne stb. Ezeket az okokat hozták fel azok, kik ellenezték a nimesi gyűlést.

Részemről nem osztanám ezt a nézetet, melyet különben is nagyon kevesen védelmeznek. Először is semmi paritást sem lehet megállítani az orthodox zsinatok és a szabadelvűek gyűlései között. Az orthodoxok egy confesión állanak, a mely nagyon halovány ugyan, de annál korlátoltabb és terhelőbb. Van egyházi rendtartásuk, mely meglehetősen inquisitiós, van pénzügyi szervezetük, mely a Pelisson-féle hirhedt megtérési pénztárt juttatja eszünkbe XIV. Lajos korából.

Egy szóval, az orthodoxok zsinatai egyházi testületek, melyek szorosán meghatározott ismeretes szervezetük szerint munkálkodnak, csak egy particularis egyház áll szemük előtt, melyet illő czimmel a hitcikkelyesek egyházának lehet nevezni. A liberalisok egybegyűléseinél nincsen semmi ilyes, sem azok alapját, sem eljárásukat, sem céljukat, sem eljárási módjukat illetőleg; ezek tisztán és egyszerűen testvéries összejövetelek, melyekben csak a francia protestantismus általános érdekeivel foglalkoznak s különösen a szabadelvűségnek az érdekeivel, a melytől eddig az orthodoxok megtagadták a honossági jogot. Hogy valaki résztvehessen a szabadelvűek egybegyűlésében, nem kell semmit aláírni; a szabadelvűség egybegyűlése nem zárt testület; ez az egyház nyitva áll mindazok előtt, kik ahoz a Krisztus nevében csatlakozni akarnak. Tehát gyökeres különbség van a két-féle *c o n v e n t u s* között.

A mi ezen összejövetelek oportunitását illeti, részemről legalább is különösnek találom, hogy azt el akarják vitatni. Hogyan lehet hibáztatni a szabadelvűeket azért, hogy tanakodnak, hogy egyetértésre törekednek jutni azokkal a fontos eshetőségekkel szemben, melyek a francia reformált egyház előtt állanak. A milyenek például az a roszakarat, melylyel az orthodoxok a béke létrehozását gátolják, továbbá a napirenden álló kérdés az egyház és állam különválásának kérdése. Ez annyit tenne, mint valamely kereskedőnek, kinek rövid lejáratu váltói vannak, azt mondani, hogy ne foglalkozzék pénztára állásával s ne gondolkozzék azon, hogy aláírásait becsülettel fentartsa. A legegyszerűbb józan okoskodás is kimutatja, hogy ha meg akarunk élni, biztositanunk kell a létezhetes legelső elemeit.

És éppen ezt értette meg a szabadelvűeknek szerfelett nagy többsége, ezért sereglettek össze Franciaország minden részeiből Nimesbe. A vita ünnepélyesen nyitott meg october 24-én és az alapos, gyakran igen is heves vitatkozások egy perczig sem szüntek meg testvériesek lenni, mind a mellett, hogy ily népes gyűlésben, ily ké-

nyes, ily lényeges érdekű tárgyak felett a nézeteltérések kikerülhetetlenek.

A főkérdés, a mely legelsőbb felvetetett, s a mely úgyszólván a többiek felett uralkodott, az orthodoxokkal való kiegyezés s ennek következtében az állam által engedélyezett hivatalos zsinatban való részvétel kérdése volt. Két vélemény állott azonnal szemben egymással; egyik, a mely ez idő szerint semmiféle zsinatról sem akart tudni; a másik, mely egy csakis disciplinaris, minden dogmatikai hatáskör nélküli zsinatot akart. Sőt némelyek inkább azt akarták, hogy a zsinaton kívül találják módját annak, hogy az orthodoxokkal egyetértésre jussanak. De mindnyájan egyértelemmel visszautasították maguktól a szakadást, és hogy szigorúan elítélték az orthodoxoknak hivatalos zsinatokban tanúsított magatartását. Több szónok, s köztük néhány nagytekintetű, beszélt az állam által összehívott és annak ellenőrzése alatt tartott zsinatokban való részvétel mellett vagy ez ellen. Végre megegyeztek abban, hogy mivel Franciaországban a reformált egyház a multban a zsinati kormányforma mellett állott, a szabadelvűek nem vonakodnak egyesülni az orthodoxokkal, hogy ehez a kormányformához visszatérjenek, de annak világos kikötése mellett, hogy komoly és megmászhatatlan kezességet nyújtanak nekik az iránt, hogy hitük nem fog háborgattatni. — Ezért egyhangulag meg is szavaztak néhány oly határozatot, melyek a francia protestantismus kétágazatának egyesülését célozzák; de ezt azon feltétel alatt tették, hogy az orthodoxok szervezeti tervzetükből kihagyják a 2. pontot, a mely a papok számára hitcikkelyt szab meg, és a melyet Bois ur az 1872. évi zsinaton megszavaztatott, és hogy jövőben semmiféle hitvallás sem fog kötelezővé tétetni. Ezeket a feltételeket a szabadelvű delegatio (az a bizottmány, melyet fennebb említettem) egy köriratban megküldötte a hiv szabadelvűekhez. A Nimesben tartott összejövetel ezt a delegátiót — melybe még két új tagot választott — azzal is megbizta, „hogy akkor, midőn úgy találja, hogy a papok és világi hívek lelkiismereti szabadsága erkölcsileg eléggé biztosítva lesz, s ezáltal egy közös zsinat tartása lehetségessé tétetik, egy új gyűlést hívjon össze.“

E szerint a szabadelvűek újból kezét nyújtottak az orthodoxoknak az egyesülésre. Elfogadják-e ezek? Szivemből ohajtom, hogy korábbi sejtelmeimben csalódjam, de még nem merészkedem remélni. Szép dolog volna látni, hogy a protestantismus szabadon visszatér hagyományai útjára, és hogy az egyetértésen, a lelkek felszabadításán és felbátorításán munkálkodik.

Az orthodoxia mérsékelt lapjai helyeslik a Nimesben tartott összejövetel határozatait, mint a melyek a protestantismus két ágazatának testvéries egyesülését czélozzák. — Rövid időn megtudjuk, hogy az orthodoxok miképen fogadják a liberalisok ez uj előzékenységét, mert ugy tetszik, hogy hivatalos zsinatuk közelebről össze fog ülni Montauban-ban. Megtudjuk, vajjon hajlandók-e oly biztosítékokat nyújtani, a melyek a lelkiismeret méltóságával és feddhetetlenségével megegyeznek. Ha így történik, s a békét illetőleg az államnak elégséges kezesség nyújtatik, hihető, hogy egy hivatalos általános zsinat egybehívása ellen nem lesz semmi akadály. Értesíteni fogom önt az eseményekről.

Miután a Nimesben tartott összejövetel ily nyíltan tanusította erős akaratát, hogy a protestantismusban az egység helyreálljon, különböző oly kérdésekkel foglalkozott, melyek az egyházat különösen érdeklik: ilyen például a módról való gondoskodás, hogy az ürességben levő ekklézsiákban isteni tiszteletek tartassanak; módot találni arra, hogy a papi hivatalra minél több fiatal embert lehessen szolgáltatni; minő módon lehetne pótolni a vallásos oktatást az elemi iskolákban, az uj törvény után, mely az iskolakötelezettséget és a tanítás világi voltát kimondotta, s a mely megtiltja a néptanítónak, hogy kathekésissel, vagy a szenttörténelemmel foglalkozzék. Egy bizottmányt szerveztek kizárólag vallásos munkák kiadására, a mi a jelen körülmények között hasznos szolgálatokat fog tenni.

Egy valójában fájdalmas kérdéssel is foglalkozott a gyűlés; értem a papok fizetésének csekélységét. Fájdalom, e tekintetben csak kegyes óhajtásaink lehetnek, s a kérdést a jövőre tanulmányozhatjuk. Hasztalan fordulnák az államhoz, hiszen a franczia törvényhozó testület a helyett, hogy növelni igyekeznék a cultus budgetét, inkább törülni szeretné. A követek házában legutóbb folyt viták túlon túl bizonyítják ezt. Való, hogy a katolikus papságról ugy látszik, mintha magatartásával ezt a törlést siettetni akarná. A törvénnyel szemben oly ellenzéki állást foglal el, mely a legjobb akaratukat is elkedvetleníti, s a miért ezek is csak a concordatumnak és a papság fizetésének megszüntetésében látnak az ellen módot. — Ha a követeknek nagyrésze az állam és egyház hic et nunc való elválasztásában valóságos veszedelmet nem látott volna, módok után látott volna, hogy azt rövid időn végrehajtsa. Az is való, hogy a papok oly körülmény okán szenvednek, melyet nom okoztak. Fizetésük mindig valóban elégtelen, mondhatni nevetséges volt. Sok oly titkos nyomor van,

melyről fogalma sincs az embernek.¹⁾ A Nimesben összegyűlt szabadelvűek annyira felfogták ezt, miszerint egyhangulag elfogadták a következő határozatot: „A gyűlés fájdalmasan lévén meggyőződve arról, hogy a papok fizetése nem elégséges, kiválóan ajánlja a delegatio gondjába, hogy vizsgálja meg, hogy minő módok lennének a legalkalmasabbak ez eshetőség elhárítására.“ Fájdalom ezek csak a jövőre vonatkozó óhajtások ; a szenvedések tényleg léteznek!

Azt hiszem, hogy e rövid, de hű előadás után fogalmat alkothat ön magának a vitáról, melyet a szabadelvűek küldöttei october végén Nimesben tartott összejövetelük alkalmával tartottak. A keresztény szeretet, melynek alapja az igazságban való hit és az igazság győzelmében való reménység, vezérelte az egész értekezletet, mely mély benyomást gyakorolt egyházainkra.

October 24-én este a gyűlés megnyitására szerfelett nagy sokaság sereglett egybe Nimes legnagyobb templomába, Fontanès ur ékes szónoklatának meghallgatására.

Fontanès hávrei pap, kit sokan a franciaországi protestáns egyház legelső szónokának tartanak s éppen ezért akadályozták meg az orthodoxok minden áron, nehogy párisi pap legyen, a hol lenne igazán az ő helye.

Természetesen következik már, hogy feleljek arra a megjegyzésre, a melyet a legutóbbi füzetben megjelent tudósításomra tett; sajátlag ugy tekinthetném, hogy a miket fennebb elmondottam, feleletül szolgálnak arra a kérdésre, a melyet ön nekünk tett: hogy t. i. ön nem látja, hogy mostan a köztársasági kormány által nyújtható biztosítások mellett a szabadelvűek miért vonakodnak a zsinattartástól. Nehány szót azonban még adok az előbbiekhöz.

A szabadelvűek soha sem tagadták meg a zsinati kormányrendszert. De azt követelték s nem szünnek meg tovább is követelni, hogy mindenkinek lelkiismeretbeli szabadsága meg legyen védelmezve. Az 1872-ben tartott zsinat azon hatalmaskodó mód nyomán melylyel a választási kerületeket az orthodoxok befolyásával megalkották, nem volt az egyházaknak, annál kevésbé azok véleményének valódi képvisellete. Minden elővigyázat meg volt téve, hogy a szabadelvű szavazatok az orthodoxok szavazatai által megsemmisíttessenek. Számptalan tiltakozás is történt azonnal a zsinat megnyitáskor. Midőn a hitcikkelyeket megszavazták, a tiltakozások élénkebbekké lettek, nem annyiban maga a confessio ellen, mint annak amaz

¹⁾ Megnevezhetnék oly papot, kinek kilencz gyermeke van, — 1800 frank fizetésből kell megélnie. Nem lehet-e ezt miseriának nevezni?

alkalmazása ellen, melyre az orthodoxok fel akarták használni. Mert ez által a protestánsok felét ki akarták zárni, az egész confessio kérdése tehát csak fogás volt. A szabadelvűek jobbnak is tartották, hogy visszavonuljanak, mintsem jelenlétükkel egy ily visszasságot szentesítsenek. A dolgok addig mentek, hogy a feddhetetlen ifj. Coquerel Athanasius eme jelentékeny, kevésbé ismeretes szavakat mondotta: „önök azt követelik tőlem, hogy aláírjam azt, hogy „kétyszer kettő négy“, a mit nem teszek.“ Ez nyilvános bizonyíték arra, hogy az orthodoxok titkos czélzata ismeretessé lett.

Mit követelnek a szabadelvűek ma, miként 1872-ben? Határozottan azt, hogy az a követelés, hogy a megállított confessiohoz kötelesek legyenek ragaszkodni, vonassék vissza, és hogy komoly biztosítás nyujtassék, hogy később sem követelik ezt a ragaszkodást. Mihelyt a lelkiismeret szabadságát illetőleg értékes biztosítások nyujtatnak, a szabadelvűek azonnal résztvesznek a zsinatban. A Nimesben tartott gyűlés is éppen ezt mondotta. A kormány kijelentette, hogy csak akkor engedi meg a közös zsinat tartását, mikor a szabadelvűek és orthodoxok együttesen kérik, sőt akkor is szükséges lesz, hogy az egyetértés létrejötte bebizonyíttassék. Mert az állam megunta a két párt perlekedését s mert nem bizik az orthodoxokban. Az első teendő tehát az, hogy az orthodoxok kijelentsék, miszerint nem kérik, hogy az állam bármely hitvallást megerősítsen, akkor a szabadelvűek minden ellenvetés nélkül megjelennek a zsinaton.

CHARRUAUD D.
